

روند تحولات و تخصیص منابع تبصره ۱۸- واحد: میلیارد تومان			
سال	منابع پیش بینی شده	منابع تخصیص یافته	متولی
۱۳۹۶	۱۰۰۰	بدون عملکرد	شورایعالی اشتغال
۱۳۹۷	۴۲۳۵	سازمان برنامه و بودجه	سازمان برنامه و بودجه
۱۳۹۸	۵۱۱۶	در مجموع یک میلیارد دلار برای سه سال از منابع صندوق توسعه ملی با اذن رهبری	سازمان برنامه و بودجه
۱۳۹۹	۱۵۲۰۰	سازمان برنامه و بودجه	سازمان برنامه و بودجه
۱۴۰۰	۱۸۹۶۳	۱۸۹۶۳ از منابع سازمان هدفمندی یارانه‌ها	وزارت اقتصاد و دارایی
۱۴۰۱	۶۹۲۹۵	بیش از ۵۰ درصد از این رقم از محل فروش اوراق خزانه	وزارت اقتصاد و دارایی
۱۴۰۲	۳۱۰۰۰	۱۵۰۰ تخصیص از سوی سازمان برنامه	وزارت اقتصاد و دارایی
۱۴۰۳	۳۱۰۰۰	از محل جدول شماره ۹	شورایعالی اشتغال

* براساس داده‌های مرکز پژوهش‌های مجلس

▼ دولت شغل ایجاد کرده اما چه شغلی؟

آنچه در بحث اشتغال به موازات کمیت شغل‌های ایجادشده، اهمیت دارد، کیفیت مشاغل است و آنچه زمینه توسعه را در اقتصاد فراهم می‌کند، کیفیت فرصت‌های شغلی ایجادشده خواهد بود. مسئولان از بین این دو متغیر تمام توجه خود را به افزایش تعداد افرادی که شاغل نامیده می‌شوند معطوف کرده و از بخش دوم غافل شده‌اند و اینکه این افراد با انجام چه کاری شاغل محسوب می‌شوند، موضوعی است که توجهی به آن نمی‌شود. در حالی که اگر ذهنیت سطح توسعه در سطح سیاستگذاری وجود داشته باشد، باید عمده تمرکز بر نوع فرصت‌های شغلی ایجادشده قرار گیرد. هر رزق و برق جدید و پیشرفته را نمی‌توان توسعه نامید. در نبود اندیشه توسعه‌مکن است روی موارد اشتباه متمرکز شده و به جای فراهم ساختن زمینه‌های توسعه، دل به کمیت‌ها و صورت‌بندی‌ها خوش کنیم.

▼ رشد ناپایدار اقتصاد

براساس آمار اعلامی مرکز آمار، رشد اقتصاد ایران برای هفتمین فصل متوالی مثبت بوده و در شش ماهه سوم سال ۱۴۰۲ با احتساب نفت و بدون احتساب نفت نسبت به دوره مشابه سال قبل به ترتیب با افزایش ۵/۱ و ۲/۵ درصدی همراه بوده است اما این رشد ناشی از استفاده از ظرفیت‌های خالی شده پس از کرونا بوده که بیشتر در بخش نفت و خودرو اتفاق افتاده است. بنابراین این رشد را نمی‌توان یک رشد تاثیرگذار بر ایجاد اشتغال دانست. شاخصی که وضعیت واقعی اقتصاد را نشان می‌دهد و از طریق آن می‌توان فهمید آیا این رشد واقعی است، شاخص تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی است. بررسی این شاخص نشان می‌دهد در ۱۰ سال گذشته عملکرد بسیار ضعیفی در این حوزه داشته‌ایم. به عبارت دیگر سرمایه‌گذاری‌های جدید صورت گرفته به قدری کم بوده که حتی استهلاک و فرسودگی ماشین‌آلات را نیز جبران نکرده است. در واقع رشد تشکیل سرمایه است که محرک رشد اقتصادی واقعی می‌شود. با توجه به اینکه رشدهای اقتصادی ایجادشده در ۹ فصل گذشته ناشی از سرمایه‌گذاری جدید نبوده بنابراین این رشد را نمی‌توان پایدار دانست و به همین دلیل نمی‌توان افزایش اشتغال از ناحیه رشد اقتصاد را انتظار داشت. به عبارتی اشتغال یک متغیر سیستمی است و مانند آینه‌ای است که می‌توان تمام مناسبات اقتصاد را در آن دید.

▼ احتمال انحراف تسهیلات ارزان قیمت

در بودجه سال جاری تاکید شده تسهیلاتی که به مشاغل خانگی و خرد داده می‌شود، ارزان قیمت باشد. یعنی اولاً تسهیلات متعلق به برنامه رونق تولید و ایجاد اشتغال که همواره کنار هم دیده می‌شد، حذف شده، بعد هم قرار شده این تسهیلات عمدتاً قرض الحسنه باشد. یکی از مشکلاتی که در دهه‌های گذشته همیشه وجود داشته و هنوز راه‌حلی برای آن پیدا نشده انحراف منابع از هدف تعریف شده است. مثل بنگاه‌های زودبازده که سال‌ها تسهیلات‌دهی به افراد، موجب انحراف بالای ۶۰ درصد منابع از هدف اولیه شد و از دل آن پدیده‌هایی مثل مه‌آفرید امیر خسروی بیرون آمد. امروز با توجه به شرایط معیشتی مردم احتمال منحرف شدن تسهیلات از هدف ایجاد شغل بسیار زیاد است. با توجه به اینکه جامعه هدف این تسهیلات غالباً افراد فقیر به‌ویژه در مناطق محروم هستند این امکان وجود دارد که وام پرداخت‌شده به آنها به جای ایجاد شغل در راستای افزایش تولید، صرف رفع مشکلات معیشتی شود.

▼ منابع سال‌های گذشته تاکنون

یکی دیگر از مشکلات این طرح آن است که تامین منابع در نظر گرفته‌شده برای پرداخت این تسهیلات مطمئن نیست و احتمال محقق نشدن آن وجود دارد. بررسی عملکرد حساب پیشرفت و عدالت در سال‌های گذشته نشان می‌دهد که منابع پیش‌بینی شده برای این حساب در برخی سال‌ها اصلاً تامین نشده و یا از صندوق توسعه ملی برداشت شده است. در سال اول تشکیل این حساب یعنی سال ۱۳۹۶ حدود یک هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده بود که بدون عملکرد مانده است. در سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ در مجموع حدود ۱۹ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده بود که در مجموع یک میلیارد دلار از منابع صندوق توسعه برای این سه سال برداشت شده، در سال ۱۴۰۰ بیش از ۱۸ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شد که از منابع سازمان هدفمندی یارانه‌ها تخصیص پیدا کرد، در سال ۱۴۰۱

▼ ۲ ملاحظه در بازار کار

دولت با اعلام رقم نرخ بیکاری مدام بر بهبود وضعیت و کاهش نرخ بیکاری تاکید دارد و خبرهای رسیدن به کف نرخ بیکاری طی سال‌های گذشته در رسانه‌ها بسیار دیده می‌شود اما بررسی جزئی داده‌های آماری نشان می‌دهد نه در بخش کمی و نه در بخش کیفی ایجاد اشتغال، موفقیت زیادی به دست نیامده است.

▼ تعداد شاغلان همچنان کمتر از پیش از کروناست

آمارها نشان می‌دهد بعد از همه‌گیری کرونا بیکاری و نرخ‌های این حوزه به تدریج بهبود پیدا کرده است. نرخ بیکاری در سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۲ روند کاهشی داشته و در تابستان ۱۴۰۲ به کمترین میزان در ۱۰ سال گذشته رسیده است. از طرف دیگر نرخ مشارکت هم در این دوره بالا رفته که این‌ها همه نشان‌دهنده بهبود وضعیت اشتغال و بازار کار است. تعداد شاغلان هم در این مدت افزایش داشته است. براساس آمار مرکز آمار در سال ۱۴۰۱ تعداد ۲۶۸ هزار نفر، در بهار ۱۴۰۲ تعداد ۷۲۸ هزار نفر و تابستان ۱۴۰۲ تعداد ۹۰۰ هزار نفر بر شاغلان کشور اضافه شده است. با این وجود هنوز تعداد شاغلان به دوران پیش از کرونا نرسیده است. جمعیت شاغل در پاییز ۱۳۹۸ تعداد ۲۴ میلیون و ۴۴۶ هزار نفر بوده در حالی که در زمستان ۱۴۰۲ تعداد شاغلان ۲۴ میلیون و ۱۹۳ هزار نفر شده است.

▼ کیفیت نامطلوب اشتغال

دو مؤلفه در حوزه ایجاد اشتغال نشان می‌دهد که کیفیت شغل‌های ایجادشده بالا نیست. اولین مؤلفه سهم شاغلان کارکن مستقل است که روند رو به افزایشی داشته است. افزایش کارکن مستقل نشان‌دهنده این واقعیت است که شغل‌های ایجادشده به بخش تولیدات صنعتی و پیشران مربوط نیست. مؤلفه دوم نیز افزایش تعداد شاغلان در بخش خدمات است. این هم نشان‌دهنده ایجاد شغل‌هایی با کیفیت پایین‌تر از مشاغل صنعتی است ضمن اینکه این دست مشاغل ایجادشده به‌هیچ‌وجه پایدار یا مشاغل صنعتی و کشاورزی را ندارد. این مسائل کیفیت پایین شغل‌های ایجادشده را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر اگر چه رشد اشتغال در دو سال گذشته وجود داشته اما اولاً به مقدار قبل از کرونا نرسیده و شغل‌های ایجادشده ناشی از بازگشت به کار نیروهای بیکار شده در دوره کروناست و ثانیاً این مشاغل پایدار نبوده و از کیفیت لازم برخوردار نیست. بیشتر در گزارشی که دفتر مطالعات و پژوهش‌های اتاق بازرگانی خراسان رضوی تهیه کرده بود، آورده شده: «از سال ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۱ تعداد رانندگان فعال تمام‌وقت اسنپ ۲ میلیون و ۴۸۳ هزار و ۳۵۷ نفر افزایش پیدا کرده است. تعداد رانندگان اسنپ در سال ۱۴۰۰ یک میلیون و ۸۹۶ هزار و ۲۱۰ نفر بوده اما تعداد آنها در سال ۱۴۰۱ به ۴ میلیون و ۳۷۹ هزار و ۵۶۷ نفر رسیده یعنی بیش از ۲ برابر شده است.»

فعلان خصوصی

افزایش دستمزد بی‌اثر شد

افزایش ۳۵ درصدی دستمزد اسنپ تأثیری در بالابردن قدرت خرید کارگران ندارد. حمیدرضا امام‌قلی‌تبار، بازرس مجمع عالی نمایندگان کارگران کشور به تسنیم گفت: افزایش پیش‌بینی دستمزد در زیرجولان افزایش نرخ دلار ناپدید و تبخیر شده است. او گفت: هر ساله حقوق کارگران با در نظر گرفتن تورم نقطه به نقطه به‌همین‌ماه سال قبل و سال جاری تعیین می‌گردد. با اینکه جامعه کارگری اعتقاد دارند تورمی که در حین تعیین دستمزد مورد توجه قرار می‌گیرد، تورم میدانی نبوده و محافظه‌کارانه است. علاوه بر آن اتفاق دیگری که در بحبوحه تعیین دستمزد سال ۱۴۰۳ رخ داده است افزایش حدود ۱۵ درصدی قیمت دلار بود. این افزایش، تأثیر خود را روی تورم گذاشته است لذا افزایش ۳۵ درصدی دستمزد اسنپ تأثیری در بالا بردن قدرت خرید کارگران نداشته زیرا این دریافتی در زیر جولان افزایش نرخ دلار ناپدید و تبخیر شده است.

لابی ارمنی

توجه به ارمنستان به‌عنوان یک منطقه حائل باید مورد توجه دولت‌مردان ایرانی قرار بگیرد؛ به‌ویژه که در خلال تحمیل تحریم‌ها به ایران و تنش‌های منطقه، لابی ارمنی می‌تواند کمک‌رسان خوبی برای ایران باشد. به گزارش ایلنا، بهمن عشقی، دبیرکل اتاق تهران با اشاره به فاصله زیاد میان صادرات و واردات ایران و ارمنستان این اختلاف در تراز تجاری را آفتی برای تجارت دو کشور دانست. او افزود: ارمنستان نقطه ارتباط ایران با دریای سیاه است و ایران را به آناتولی و ترکیه وصل می‌کند. تغییرات ژئوپلیتیک در این منطقه در حال تغییرات مستمر است و ارمنستان همواره رمز اسلام و مسیحیت بوده است. دبیرکل اتاق تهران یادآور شد: حجم تجارت ارمنستان با اتحادیه اروپا از سال ۱۹۹۹ در حال افزایش است و این نشان می‌دهد ارمنستان دارد جذب اروپا می‌شود و می‌تواند یک پل ارتباطی بین ایران و اتحادیه اروپا و اوراسیا باشد.

تولید مرغ بیشتر از تقاضا شد

تولید مرغ در ماه‌های اخیر بی‌سابقه بوده؛ به طوری که تولید بیشتر از تقاضا شده است. علی ابراهیمی، مدیرعامل اتحادیه سراسری مرغداران گوشتی کشور به تسنیم گفت: برای جبران مازاد تولید نیازمند تامین ذخایر مرغ شرکت پشتیبانی از محل تولید داخلی و صادرات هستیم. او اظهار داشت: تعداد جوجه‌ریزی مرغ گوشتی در ماه‌های آذر، دی، بهمن و اسفندماه سال گذشته به ترتیب ۱۴۴ میلیون قطعه، ۱۵۲ میلیون قطعه، ۱۵۰ میلیون قطعه و ۱۴۵ میلیون قطعه بوده که در تاریخ تولید مرغ در کشور بی‌سابقه است. او افزود: به دلیل فراوانی تولید، از اواخر بهمن‌ماه سال قبل شاهد کاهش قیمت مرغ زنده هستیم که باعث ضرر و زیان واحدهای مرغ گوشتی در کشور شده است و در صورتی که ادامه‌دار باشد باعث دل‌سردی واحدهای تولیدی و از دور خارج شدن آنها می‌شود و می‌تواند کمبود تولید را تکرار کند.